

EPIDEMIE A NÁVŠTĚVY ZDRAVOTNICKÝCH A SOCIÁLNÍCH ZAŘÍZENÍ

Kantor L. ^{1,2,3}, Bodnár V. ^{1,2}, Lasák J. ^{1,2}, Častulíková I. ⁴

¹ Fakultní nemocnice Olomouc, ² Lékařská fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, ³ Senát Parlamentu České republiky, ⁴ Filosofická fakulta Univerzity Palackého Olomouc

Abstrakt:

Autoři předkládají materiál, který řeší systém rozvolňování zákazu návštěv ve zdravotnických zařízeních. Je zpracován tak, aby navazoval na současný registr rizik, uváděný Ministerstvem zdravotnictví pod názvem PES. Zdůrazňuje nepostradatelnost návštěv jako základní součásti léčebného procesu. Východiskem byl osvědčený systém opatření Ministerstva zdravotnictví Skotska.

ÚVOD

V souvislosti s pandemií COVID-19 vystává požadavek na možnost zajištění návštěv v nemocnicích i domovech sociálních služeb. A to nejen v klíčových životních situacích. Neméně důležitý je systém uvolňování návštěv tak, aby byla zajištěna bezpečnost a zamezilo se šíření choroby v rámci zařízení i personálu, návštěvníků a pacientů.

Zdůrazňujeme, že stejně důležitý jako rozměr lidských práv je i efekt léčebný. Vliv návštěvy na nemocného je uznáván jako nenahraditelná a základní součást léčebného procesu.

K přijetí následujících postupů se musí především změnit myšlení. Pochopit, že v trojúhelníku pacient – příbuzní – personál je vždy prvotní zájem pacienta. Příbuzní mají podpůrnou úlohu a personál je průvodcem, který má léčbu usměrňovat. Soucitně, konzistentně a s tím vědomím, že přítomnost nejbližších je také pozitivním klinickým zásahem se zásadním významem na uzdravení a pohodu pacienta.

Základním cílem těchto pokynů je vyvážit jak riziko přenosu infekce spojené s návštěvou, tak případnou škodu spojenou ze ztráty kontaktu s blízkými.

Bylo by přáním autorů, aby došlo k zavedení podobného systému i v jiných případech epidemií, kdy jsou zdravotnická a sociální zařízení zavřena.

VÝCHODISKA

Východiskem tohoto materiálu je program rozvolňování protiepidemických opatření vydaných skotskou vládou pod názvem Visiting Guidance for Hospitals in Scotland Safely supporting visiting across Scotland's hospitals z 2. listopadu 2020. Skotský materiál byl vybrán z různých zemí na stejné téma. Jeho výhodou je zdůraznění role návštěv a velká míra odpovědnosti jednotlivých zařízení. Na webové adrese <https://www.gov.scot/publications/coronavirus-covid-19-hospital-visiting-guidance/> je dostupný jak výchozí materiál, tak letáky pro informaci pacientů a návštěvníků. 27. listopadu proběhla telekonference s garanty programu na skotské straně. Panovala shoda, že plné pochopení nutnosti sociálního kontaktu při pobytu v nemocnicích a sociálních zařízeních je dlouhodobým úkolem. Skupina při ministerstvu zdravotnictví Skotska má každých 14 dní schůzku na různých místech země, kde monitoruje stav návštěv a dodává jednotlivým zdravotnickým zařízením odvalu ke změnám. V současné době řeší podporu návštěvám, které mají smysl, nejsou jen formální a chtějí podpořit své milované blízké. Ze skotské strany je přislíbená pomoc a možnost kdykoliv se sejít k diskuzi. Zároveň byl projeven zájem o dění v této oblasti v Čechách.

Zajímavým momentem je zřízení pracovní skupiny při skotském ministerstvu zdravotnictví, které každé dva týdny vyjíždí do některého zařízení a s místním koordinátorem pro kvalitu péče probírá těžkosti a překážky při implementaci tohoto systému návštěv.

FÁZE NÁVŠTĚV A ROZVOLŇOVÁNÍ

Návštěva musí být aktivní v přístupu k navštívenému.

Zásadní je bezpečnost pacientů, zaměstnanců a návštěvníků.

Je třeba stále hledat nové možnosti a vyhnout se vědomému nebo nevědomému komplikování přístupu k nemocnému ze strany personálu, tak i návštěv.

Návštěvy je nutno obnovovat postupně. Cílevědomě, systematicky a co nejrychleji, ovšem s přihlédnutím na rizika. Při epidemiích typu COVID-19 musí být jasná národní strategie pro testování personálu a návštěvníků. Základním požadavkem je dodržování zásad krytí dýchacích cest, odpovídající hygieny rukou a fyzické (sociální) distance. Vždy je nutné vyhodnocovat rizika a průběh epidemie. Neváhat s uvolněním, ale i návratem k restrikci.

Strategie postupu se řídí pěti fázemi, v souladu s národním registrem rizik (PES). Fáze 5 je vrcholem restrikce dané maximálním rizikem komunitního šíření. Fáze 1 je odrazem infekce šířící se minimálně. Fáze 0 je odrazem normálního stavu společnosti, bez zvýšených zdravotních rizik, bez omezení v běžném komunitním životě. Fází 0 se tento text nezabývá.

Fáze 5 Nezbytná návštěva (definice níže, klíčové okamžiky života)

Fáze 4 Nezbytná návštěva

Fáze 3 Nezbytná návštěva

Fáze 2 Nezbytná návštěva nebo běžná návštěva jednoho určeného návštěvníka ve fyzické (sociální) vzdálenosti

Fáze 1 Nezbytná návštěva nebo běžná návštěva dvou osob, z toho jedné určené (tedy celkem 2 osoby ve fyzické vzdálenosti), trvání maximálně 4 týdny

DEFINICE

Nezbytná (též nepostradatelná) návštěva

Označení blízké osoby, kterou si pacient přeje mít u sebe v klíčových okamžicích života jako je umírání, narození, sdělení nepříznivé diagnózy, návštěva zařízení prenatální diagnostiky. Dále stavy, kdy může pacient jednat neadekvátně a úzkostně (různé druhy demence, autismus). Do této skupiny patří i senioři s křehkou psychikou. Mimo tyto stavy se dále jedná o přítomnost rodičů u hospitalizace a vyšetřování dítěte. V případě dětí se jako jeden návštěvník počítají oba rodiče.

Tento výčet není konečný, je ponechán prostor pro specifické případy. V tomto případě se rozhodnutí ponechává na daném zdravotnickém zařízení.

Určený návštěvník

Pacient je požádán, aby určil jednoho nepostradatelného návštěvníka, svoji nejbližší osobu. Ta je zapsána v dokumentaci. Během hospitalizace se může změnit. Mělo by jít zároveň o kontaktní osobu pro kontakt rodiny personál. Může jít o partnera, partnerku, rodiče, plnoleté dítě, přítele či přítelkyni.

V případě návštěvy dětí se počítají oba rodiče dohromady jako jedna osoba. Pomáhající profesionální osobní asistent se jako návštěvník nepočítá. Předpokládá se, že bude součinný při péči o pacienta.

Pravidla pro návštěvníka

Lze navštívit nejen negativního, ale i COVID-19 pozitivního pacienta. Návštěvník nesmí mít příznaky nebo nařízenou izolaci pro podezření na COVID-19. Nesmí být v izolaci nařízené nebo dobrovolné pro kontakt s COVID-19 pozitivní osobou nebo pokud se vrátil ze zahraničí.

Musí se vzít v úvahu celkové zdraví návštěvníka, zvláště pokud je v rizikové skupině (např. obezita, diabetes mellitus). Takový návštěvník je více ohrožen infekcí získanou v nemocnici.

V nemocnici se musí pohybovat pouze v přímé přístupové nebo jiné, určené, cestě. Nesmí se stýkat s jinými návštěvníky či pacienty a dodržovat od nich sociální odstup. Musí udržovat sociální odstup i od personálu.

Návštěva probíhá jednou denně, v případě potřeby několikrát denně (například v případě úzkostných stavů).

Je dobré vzít v úvahu, zda cesta do nemocnice proběhne veřejnou dopravou. V tom případě je lépe zvolit cestu autem či pěšky.

Pravidla pro zdravotnická a sociální zařízení

Při návštěvě pacienta s podezřením na COVID-19 či jeho potvrzením by měly být jak návštěvníkům, tak zdravotníkům poskytnuty patřičné ochranné pomůcky.

Zdravotnické zařízení by mělo věnovat pozornost tomu, zda si při obnovování návštěv pacient návštěvu přeje. Personál by se měl věnovat podpoře nejen pacienta, ale i návštěvníků.

Je nutno návštěvy koordinovat tak, aby nedocházelo ke kumulaci většího množství osob. Proto by měl být čas návštěvy předem dojednán s personálem a neměl by být omezen jen na dobu několika málo hodin. Nemají se určovat specifické návštěvní hodiny. Nedochází pak ke hromadění velkého množství lidí ve stejný čas na stejném místě.

Nezbytným krokem však může být omezení času jednotlivých návštěv tak, aby se co nejvíce naplnil koncept fyzického/sociálního odstupu.

Pohyb návštěvníků, pokud to poměry umožňují, je vhodné usměrnit jednosměrně. Tedy, že se přicházející a odcházející nemohou potkat.

Toalety pro návštěvníky by měly být vyhrazeny jen pro ně.

O těchto opatřeních je nutno informovat návštěvníky včas. Všechna opatření návštěvníkům je třeba jasně vysvětlit.

O každé návštěvě je nutno vést záznam ve zdravotní či jiné dokumentaci s vyznačením času návštěvy.

Měření tělesné teploty se doporučuje.

Provedení antigenních testů je žádoucí, ale není podmínkou pro vpuštění návštěvníka k pacientovi či klientovi. Naopak podmínkou je dodržení všech ostatních pravidel. To znamená dobrého zdravotního stavu, důsledné krytí úst a nosu a dodržení sociálního a fyzického odstupu.

ZÁVĚR

Každé zařízení má právo změnit postupy, pokud k tomu má vysvětlení a navrhované postupy by ohrožovaly bezpečí zúčastněných. Na druhou stranu nelze očekávat okamžité přijetí těchto pravidel. Mnoho desítek let výsostné pozice personálu v rozhodování, kdy a kdo má právo na návštěvu vedlo k hlubokému zafixování této hierarchie. V posledních letech ale už dochází v některých zařízeních k pochopení a uvolňování striktních pravidel. Pak jsou paradoxně tato zařízení více ohrožena sankcemi, když odvážně, ale bezpečně hledají moderní a progresivní cesty.

PŘÍLOHA 1. PŘEHLED DOPORUČENÍ VZHLEDEM K FÁZÍM PES

Návštěvy blízkých

Následující doporučení se týká režimu návštěv v nemocnicích a domovech sociálních služeb. V oblastech ohniska nákazy nebo na odděleních s COVID-19 pozitivními pacienty, by měl být dodržován nejpřísnější návštěvní režim (Fáze 5, viz níže). Ten umožňuje pouze nezbytné návštěvy. Nezbytné návštěvy jsou povoleny i v ohniscích nákazy a na odděleních s výskytem COVID-19. Obecné požadavky na všechny návštěvy:

- Pokud je to jen trochu možné, dodržovat fyzický/sociální odstup
- Používat roušky a důsledně dbát na hygienu rukou
- Pohyb umožnit pouze v té části nemocnice, ve které je navštívený pacient hospitalizován

Fáze 5 dle systému PES

Osoby se symptomy COVID-19 nebo v karanténě mají zakázáno hospitalizované navštěvovat.

Povolené jsou pouze nezbytné návštěvy hospitalizovaných:

- Umírající a terminálně nemocní
- Psychicky nemocní (demence, autismus, ...), kdy nepřítomnost známé tváře vyvolá tíseň a způsobí utrpení
- Přítomnost druhého rodiče jak u porodu, tak při hospitalizaci na oddělení šestinedělí či na novorozeneckém oddělení Návštěvy hospitalizovaných dětí a jiné situace dle dohody s nemocnicí a sociálním zařízením

Fáze 4 dle systému PES

Osoby se symptomy COVID-19 nebo v karanténě mají zakázáno navštěvovat hospitalizované

Povolené jsou pouze nezbytné návštěvy hospitalizovaných:

- Umírající a terminálně nemocní

- Psychicky nemocní (demence, autismus, ...), kdy nepřítomnost známé tváře vyvolá tíseň a způsobí utrpení
- Přítomnost druhého rodiče jak u porodu, tak při hospitalizaci na oddělení šestinedělí či na novorozeneckém oddělení Návštěvy hospitalizovaných dětí a jiné situace dle dohody s nemocnicí a sociálním zařízením

Fáze 3 dle systému PES

Osoby se symptomy COVID-19 nebo v karanténě mají zakázáno navštěvovat hospitalizované

Povolené jsou pouze nezbytné návštěvy hospitalizovaných:

- Umírající a terminálně nemocní
- Psychicky nemocní (demence, autismus, ...), kdy nepřítomnost známé tváře vyvolá tíseň a způsobí utrpení
- Přítomnost druhého rodiče jak u porodu, tak při hospitalizaci na oddělení šestinedělí či na novorozeneckém oddělení Návštěvy hospitalizovaných dětí a jiné situace dle dohody s nemocnicí a sociálním zařízením

Fáze 2 dle systému PES

Osoby se symptomy COVID-19 nebo v karanténě mají zakázáno navštěvovat hospitalizované

Povoleny jsou nezbytné návštěvy a návštěvy jednou určenou osobou s tím, že musí být splněny následující podmínky:

- Návštěvy jsou plánované dopředu
- Hygiena rukou
- Rouška nebo respirátor
- Fyzický/sociální odstup – možno zmírnit
- Je možné znovuzavedení restrikcí dle epidemiologické situace

Fáze 1 dle systému PES

Osoby se symptomy COVID-19 nebo v karanténě mají zakázáno navštěvovat hospitalizované

Povoleny jsou nezbytné návštěvy a návštěvy dvěma osobami s tím, že musí být splněny následující podmínky:

- Návštěvy jsou plánované dopředu
- Hygiena rukou
- Rouška nebo respirátor
- Fyzický/sociální odstup – možno zmírnit
- Je možné znovuzavedení restrikcí dle epidemiologické situace
- Obě osoby, pokud možno, navštíví pacienta ve stejnou dobu a v určenou dobu

PŘÍLOHA 2. DOPORUČENÍ K NÁVŠTĚVÁM V PORODNICÍCH A NA NOVOROZENECKÝCH ODDĚLENÍCH

Cílem je podpora odstupňovaného přístupu k bezpečnému znovuzavádění návštěv nad rámec principu nezbytných návštěv. Tento materiál je přílohou základního dokumentu Epidemie a návštěvy zdravotnických a sociálních zařízení.

Absolutní prioritou zůstává zdraví a bezpečí rodiček, novorozenců a zdravotnického personálu.

Zdravotnický personál by měl nadále dodržovat příslušné doporučené postupy a standardy v poskytování zdravotní péče v souvislosti s epidemií COVID-19.

Obecný postup:

- Návštěvník by měl před návštěvou samotnou kontaktovat příslušné pracoviště. Naplánují se opatření a načasování návštěvy. Takto se dodrží zásada sociálního odstupu.
- Všichni ti, kteří přicházejí do porodnice (návštěvy i pacienti), mají mít zakrytá ústa a nos – stejným způsobem jako je platné ve veřejně dopravě a obchodech tam, kde není možné dodržet dvoumetrový odstup.
- Nutné je dodržování zásad osobní hygieny. Před vstupem i odchodem z oddělení je nutné si ruce vydezinfikovat nebo umýt vodou a mýdlem. Při

kýchání, kašláni, utírání nosu nebo smrkání je nutné použít jednorázový kapesník. Poté je nutno kapesník vyhodit a provést hygienu rukou.

- Během návštěv je nutné dodržovat fyzický odstup. Návštěvy mají navštěvovat pouze své blízké a nestýkat se s ostatními pacienty.
- Pokud se návštěva necítí dobře nebo má symptomy COVID-19, návštěva není umožněna.
- Všechny návštěvy se musí řídit lokálně platnými nebo národními doporučeními.

Prenatální a postnatální ambulantní péče

- Rodička si může zvolit jednu osobu blízkou, doprovod, který ji bude doprovázet na všechna prenatální i postnatální vyšetření za předpokladu, že daná osoba není nemocná nebo nevykazuje žádné příznaky COVID-19.
- Děti mají návštěvy zakázány.
- Pokud žena potřebuje další podporu, například ošetřovatelku, advokáta nebo tlumočnicka, nebo pokud je žena nezletilá a je nutný doprovod rodiče, tyto osoby mohou být přítomny spolu s výše zmíněným doprovodem.
- Při prenatálních i postnatálních návštěvách v domácím prostředí, musí všichni, kteří nejsou členy domácnosti, dodržovat obecná pravidla fyzického odstupu.

Během porodu

- Rodící ženy mohou být doprovázeny partnerem (jakožto nezbytnou osobou) a na vyžádání i druhou blízkou osobou. Pokud je to možné, dodržovat fyzický odstup. Připouští se, že ne vždy to bude možné.
- U indukovaných porodů může být přítomný partner. Je nutné dodržovat odstup od ostatních pacientek.
- Pokud je nutné ukončit porod operativně, včetně císařského řezu, partner může být přítomen, pokud se nejedná o císařský řez v celkové anestezii.
- Pokud rodička potřebuje podporu například pečovatele, advokáta nebo tlumočnicka, nebo pokud je nezletilá a je přítomen rodič, tato osoba nemá být počítána za návštěvu.

Hospitalizace na oddělení – prenatálně a postnatálně

- Vedle partnera, který je považován za nezbytnou osobu, si může žena zvolit další jednu osobu, které pak budou umožněny návštěvy.
- Jak budou návštěvy probíhat v praxi, si má každé oddělení určit samo podle specifických podmínek (např. samostatný vs. sdílený pokoj).
- Nemají se určovat specifické návštěvní hodiny. Nedochozí pak ke hromadění velkého množství lidí ve stejný čas na stejném místě.
- Nezbytným krokem však může být omezení času jednotlivých návštěv tak, aby se co nejvíce naplnil koncept fyzického odstupu/sociálního odstupu

Péče o novorozence

- Rodiče jsou spolu se zdravotníky vnímáni jako součást týmu pečujícího o novorozence. Proto nejsou pokládáni za návštěvu. Spolu s rodičem nebo rodiči může dítě ve fázi 2 PES navštívit jedna osoba, pokud nemá příznaky COVID-19. Ve fázi 1 PES dvě osoby.
- Pokud je to možné, rodiče mají mít volný přístup ke svým dětem. Zároveň musí respektovat fyzický odstup. Tam, kde to není možné, má styk rodičů s dětmi přednost.
- Rodiče mají mít přístup k zařízením jako je kuchyňka či toalety na předpokladu dodržování obecných hygienických požadavků.
- Při lokálních ohniscích bude třeba zavést opatření.
- Striktní dodržování hygieny rukou.
- Nikdo s COVID-19, byť s lehkými příznaky, nemá dovoleno přijít na návštěvu.

ZDROJE

- 1) Coronavirus (COVID-19): hospital visiting guidance - gov.scot. *The Scottish Government* - gov.scot [online]. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/coronavirus-covid-19-hospital-visiting-guidance/>
- 2) *The Scottish Government* - gov.scot [online]. Copyright © [cit. 30.11.2020]. Dostupné z: <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/advice-and-guidance/2020/06/coronavirus-covid-19-hospital-visiting->

[guidance/documents/coronavirus-covid-19-person-centred-visiting---recovery-route-map/coronavirus-covid-19-person-centred-visiting---recovery-route-map/govscot%3Adocument/PC%2BVisiting%2BRecovery%2BRoute%2BMap%2B%2528006%2529.pdf](https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/advice-and-guidance/2020/06/coronavirus-covid-19-person-centred-visiting---recovery-route-map/govscot%3Adocument/PC%2BVisiting%2BRecovery%2BRoute%2BMap%2B%2528006%2529.pdf)

- 3) *The Scottish Government - gov.scot* [online]. Copyright © [cit. 30.11.2020]. Dostupné z: <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/advice-and-guidance/2020/06/coronavirus-covid-19-adult-care-homes-visiting-guidance/documents/care-homes-information-leaflet-for-visitors/care-homes-information-leaflet-for-visitors/govscot%3Adocument/091020%2BCare%2BHome%2BFamily%2Bvisiting%2Bleaflet%2B12%2BOctober%2B2020.pdf>

- 4) *The Scottish Government - gov.scot* [online]. Copyright © [cit. 30.11.2020]. Dostupné z: <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/advice-and-guidance/2020/06/coronavirus-covid-19-hospital-visiting-guidance/documents/coronavirus-covid-19-maternity-and-neonatal-settings-visiting-guidance/coronavirus-covid-19-maternity-and-neonatal-settings-visiting-guidance/govscot%3Adocument/Coronavirus%2B%2528COVID-19%2529%2B---%2Bmaternity%2Band%2Bneonatal%2Bsettings%2Bvisiting%2Bguidance.pdf>

Korespondující autor:
MUDr. Lumír Kantor, Ph.D., U Dvora 11, 77900, Olomouc
kantorl@senat.cz
tel. 602 784 668